

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ Y ĐỨC CỦA NGƯỜI THẦY THUỐC VÀ VẬN DỤNG Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

✍ PHAN TIẾN THÀNH*

Ngày nhận: 12/8/2023

Ngày phản biện: 30/8/2023

Ngày duyệt đăng: 15/9/2023

Tóm tắt: Chủ tịch Hồ Chí Minh - Vị lãnh tụ thiên tài, Người thầy vĩ đại của cách mạng Việt Nam, danh nhân văn hóa thế giới. Sinh thời, Người đặc biệt coi trọng và luôn quan tâm đến xây dựng nền y học Việt Nam và y đức của người thầy thuốc. Tư tưởng của Hồ Chí Minh về y đức có nội dung khoa học sâu sắc và có ý nghĩa thực tiễn to lớn. Ngày nay, người thầy thuốc Việt Nam cần phải học tập và làm theo tư tưởng của Hồ Chí Minh về y đức, cần phải rèn luyện, phấn đấu, tu dưỡng nhiều hơn nữa để xứng đáng với lời dạy của Người: “Lương y kiêm từ mẫu”, nghĩa là một người thầy thuốc đồng thời phải là một người mẹ hiền”[2, tr.487]. Trong phạm vi bài viết này, tác giả nghiên cứu tư tưởng Hồ Chí Minh về y đức của người thầy thuốc và sự vận dụng ở Việt Nam hiện nay.

Từ khóa: Hồ Chí Minh; y đức; đạo đức thầy thuốc; Việt Nam.

HO CHI MINH CITY'S THOUGHT ON MEDICINE AND ETHICS OF THE MEDICINE AND USE IN VIETNAM TODAY

Abstract: President Ho Chi Minh - A genius leader, a great teacher of the Vietnamese revolution, a world cultural celebrity. During his lifetime, he paid special attention to and was always interested in building Vietnamese medicine and the medical ethics of doctors. Ho Chi Minh's thought on medical ethics has profound scientific content and has great practical significance. Today, Vietnamese doctors need to learn and follow Ho Chi Minh's thought on medical ethics, need to practice, strive and cultivate more to be worthy of his teachings: "Medicine doctor" cum mother"[2, 2011, tr.487], that is, a physician must be a good mother at the same time. Within the scope of this article, the author goes to study Ho Chi Minh's thought about the doctor's will and its application in Vietnam today.

Keywords: Ho Chi Minh; medical ethics; ethics of physicians; Vietnam.

1. Đặt vấn đề

Trong tất cả các ngành nghề của xã hội, nghề y là một nghề cao quý được xã hội tôn vinh. Những người thầy thuốc phải không ngừng học tập nâng cao trình độ chuyên môn, rèn luyện y đức. Tư tưởng của Hồ Chí Minh về y đức rất sâu sắc và đang soi đường cho đội ngũ cán bộ y tế vượt qua những khó khăn, thử thách; để họ từng bước xây dựng và phát triển ngành, đáp ứng yêu cầu ngày càng cao trong sự nghiệp bảo vệ và chăm sóc sức khỏe nhân dân. Hiện nay, trước tình hình dịch bệnh ngày càng gia tăng, quán triệt, học tập và làm theo tư tưởng y đức Hồ Chí Minh trở thành phương châm hành động cụ thể; là sợi chỉ đỏ xuyên suốt quá trình chỉ đạo xây dựng và phát triển nền y học Việt Nam.

2. Tư tưởng Hồ Chí Minh về y đức

Trong suốt cuộc đời hoạt động của mình, Hồ Chí Minh luôn thể hiện rõ và đặc biệt coi trọng việc trau dồi, rèn luyện y đức cho người cán bộ y tế. Ngay khi Cách mạng tháng Tám thành công, Chủ tịch Hồ Chí

Minh đã đặc biệt quan tâm đến giáo dục đạo đức cách mạng cho cán bộ ngành y tế. Người đã để lại nhiều di huấn quý báu về y đức. Trong thư gửi Hội nghị Quân y tháng 8 - 1948, Hồ Chí Minh viết: “Người thầy thuốc chẳng những có nhiệm vụ cứu chữa bệnh tật mà còn phải nâng đỡ tinh thần những người ốm yếu” [3, tr.395].

Nhiệm vụ của người thầy thuốc

Trong suốt cuộc đời hoạt động cách mạng của mình Chủ tịch Hồ Chí Minh đều hướng tình thương yêu và sự quan tâm đặc biệt đến sức khỏe của người dân. Người mong muốn và căn dặn: “Chính sách của Đảng và Chính phủ phải hết sức chăm nom đến đời sống của nhân dân. Nếu dân đói là Đảng và Chính phủ có lỗi, nếu dân rét là Đảng và Chính phủ có lỗi, nếu dân dốt là Đảng và Chính phủ có lỗi, nếu dân ốm là Đảng và Chính phủ có lỗi”. Bác có một quan niệm mang tính chuẩn mực về sức khỏe: “khí huyết lưu

* Trường Đại học Công đoàn

thông, tinh thần đầy đủ, như vậy là sức khỏe" [3, tr.212]. Trong quan niệm của Bác, sức khỏe bao gồm sự lành mạnh cả về thể chất lẫn tinh thần, quan niệm này hoàn toàn thống nhất với định nghĩa về sức khỏe của Tổ chức Y tế Thế giới (WHO) trong Tuyên ngôn Alma Ata năm 1978: "Sức khỏe không chỉ là không bệnh tật mà còn là trạng thái thoải mái về tâm hồn, về thể xác, về xã hội".

Do đó, người thầy thuốc đóng vai trò hết sức quan trọng trong công cuộc bảo vệ Tổ quốc và phát triển đất nước: "Người bệnh phó thác tính mệnh của họ nơi các cô, các chú. Chính phủ phó thác cho các cô, các chú việc chữa bệnh tật và giữ gìn sức khỏe cho đồng bào. Đó là một nhiệm vụ rất vẻ vang" [3, tr.476]. Trong một đoạn văn ngắn, hai lần Bác dùng hai chữ "phó thác" thật đắt, vì nội hàm chữ "phó thác" vừa có nghĩa "giao cho cái quan trọng" vừa có nghĩa "tin tưởng vào người nhận". Và câu nói "Y tá là những chiến sĩ đánh giặc ốm, để bảo vệ sự khang kiện của giống nòi" của Bác đã trở thành khẩu hiệu để rèn luyện ý chí, bản lĩnh người thầy thuốc [3, tr.567].

"Lương y phải như từ mẫu"

Dân tộc ta có truyền thống tôn sư trọng đạo, rất quý trọng người thầy: Thầy giáo và thầy thuốc. Nhân dân ta đặt địa vị người thầy dạy chữ ngang hàng với cha, người thầy thuốc như mẹ, bởi nghề thầy thuốc là nghề chữa bệnh cứu người, là người mẹ thứ hai của những người bệnh. Để chăm sóc sức khỏe con người, cần có đội ngũ những người thầy thuốc giỏi về chuyên môn, có lương tâm nghề nghiệp. Tình mẹ thương con là tình cảm cao quý, thiêng liêng nhất trong mọi tình cảm của con người. Đối với bệnh nhân, người thầy thuốc phải có tình yêu như thế. Do đó, rất nhiều lần trong các bài viết, bài nói chuyện với ngành y tế, Bác nhấn mạnh cụm từ "Lương y như từ mẫu".

Hồ Chí Minh là người rất quan tâm đến vấn đề y đức, một người thầy thuốc giỏi đồng thời phải là một người mẹ hiền hết lòng vì bệnh nhân. Trong thư gửi Hội nghị cán bộ y tế toàn quốc năm 1953, Người viết: "Cán bộ y tế (bác sĩ, y tá, những người giúp việc) cần phải: Thương yêu người bệnh như anh em ruột thịt. Cần phải tận tâm tận lực phụng sự nhân dân. Lương y phải kiêm từ mẫu" [3, tr.88].

Tại Hội nghị cán bộ y tế ngày 27-2-1955, Bác gửi thư "góp vài ý kiến" để các đại biểu thảo luận. Bức thư này thể hiện một cách khá toàn diện và hệ

thống tư tưởng Hồ Chí Minh về y tế. Vấn đề y đức, một lần nữa, tiếp tục được Bác nhấn mạnh: "Cán bộ cần phải thương yêu, săn sóc người bệnh như anh em ruột thịt của mình, coi họ đau đớn cũng như mình đau đớn" [3, tr.476]. Điều này cho thấy quan điểm "thầy thuốc như mẹ hiền" chính là điểm cốt lõi trong tư tưởng y đức của Chủ tịch Hồ Chí Minh. Đó chính là trách nhiệm và lương tâm với người bệnh. Có lương tâm với người bệnh chính là cơ sở để hình thành những đức tính cần thiết khác của người thầy thuốc.

Người thầy thuốc phải giỏi chuyên môn

Theo Bác, y đức không chỉ là lòng yêu thương người bệnh vô bờ bến, mà còn là sự say mê nghề nghiệp, luôn trau dồi kiến thức để nâng cao năng lực chuyên môn và kiến thức nhằm đáp ứng tốt hơn cho nhu cầu của sự nghiệp chăm sóc và bảo vệ sức khỏe của toàn quân và toàn dân. Người thầy thuốc cách mạng muốn hồng phải chuyên sâu, muốn cho y đức được thực hiện đầy đủ và có ý nghĩa thực tiễn thì cần không ngừng trau dồi y lý, y thuật và luôn biết tự làm giàu trí tuệ cho mình.

Do đó, Bác luôn nhắc nhở đội ngũ thầy thuốc, "về chuyên môn, cần thường xuyên học tập nghiên cứu để luôn luôn tiến bộ; về chính trị, cần trau dồi tư tưởng và đạo đức của người cán bộ trong chế độ dân chủ như "yêu nước, yêu dân, yêu nghề... thì đua học tập, thi đua công tác" [3, tr.88]. Đặc biệt, Bác luôn khuyến khích cán bộ y tế tự nghiên cứu, tìm tòi phát huy sáng kiến kinh nghiệm trong công tác: "Tôi thay mặt Chính phủ mà hứa rằng: người nào hoặc bộ phận nào tìm được, chế tạo được một thứ thuốc mới có hiệu quả hoặc nghĩ ra cách gì mới làm cho việc y tế tiến bộ mau chóng hơn thì sẽ được trọng thưởng" [3, tr.396].

Người thầy thuốc phải thật thà, đoàn kết

Đoàn kết trong y đức là mối quan hệ đồng nghiệp, giữa cán bộ cũ và cán bộ mới, giữa những nhân viên trong ngành y tế cùng nhằm tới mục đích vì sức khỏe con người. Đoàn kết trong ngành y là yêu cầu cần thiết để tạo nên sức mạnh, vượt qua khó khăn, hoàn thành nhiệm vụ chuyên môn.

Do đó, ngành y tế nói chung, các thầy thuốc nói riêng phải "thật thà đoàn kết". Tại thư gửi Hội nghị cán bộ Y tế, tháng 2-1955, Bác nhấn mạnh: "Đoàn kết giữa cán bộ cũ và cán bộ mới. Đoàn kết giữa tất cả những người trong ngành y tế, từ các bộ trưởng, thứ trưởng, bác sĩ, dược sĩ cho đến các anh em giúp

việc. Bởi vì công việc và địa vị tuy có khác nhau, nhưng người nào cũng là một bộ phận cần thiết trong ngành y tế, trong việc phục vụ nhân dân" [3, tr.476].

Xây dựng một nền y tế vừa truyền thống, vừa hiện đại

Bác chủ trương xây dựng một nền y tế Việt Nam vừa mang tính truyền thống dân tộc, vừa tiếp thu được tinh hoa y học của thời đại. Ở đây, yếu tố dân tộc và thời đại hòa quyện vào nhau, bổ sung cho nhau, thành một chỉnh thể thống nhất nhằm phục vụ nhân dân tốt nhất.

Bác nhắc nhở: "Y học cần phải dựa trên nguyên tắc: khoa học dân tộc và đại chúng. Ông cha ta, ngày trước có nhiều kinh nghiệm quý báu về cách chữa bệnh bằng thuốc ta, thuốc bắc, vì thế, các cô, các chú là những người làm thuốc chữa bệnh cần phải nghiên cứu và phối hợp thuốc Đông và thuốc Tây" [3, tr.476]. Cho nên, các thầy thuốc tây y phải học đông y, các thầy thuốc đông y cũng phải học tây y, cả thầy thuốc đông y và tây y đều phục vụ nhân dân, "như người có hai tay cùng làm việc thì tốt". Người thầy thuốc phải coi trọng việc phòng bệnh cũng cần thiết như chữa bệnh. Để chống lại bệnh tật, đau yếu, cán bộ y tế phải đặc biệt quan tâm từ những vấn đề nhỏ về vệ sinh môi trường như nước sạch, vệ sinh diệt ruồi, diệt muỗi...

Bác cũng thường xuyên căn dặn cán bộ, nhân viên y tế cùng với các cơ quan, đoàn thể, ban ngành phải tích cực quan tâm xây dựng đời sống mới cho nhân dân, nâng cao thể lực cho nhân dân và đội ngũ cán bộ y tế thường xuyên rèn luyện thân thể, nâng cao sức khỏe. Và chính Bác là một tấm gương sáng mẫu mực của ý chí rèn luyện nâng cao thể lực cho toàn dân học tập, làm theo.

Trong thời đại Hồ Chí Minh, tư tưởng Hồ Chí Minh về y đức được nâng lên ở tầm cao mới, ngoài việc mang tính chất trách nhiệm, bổn phận, còn mang sắc thái của tình cảm cao cả, thiêng liêng, máu mủ, ruột thịt, gắn bó keo sơn. Có thể nói, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã tạo lập nên nền y đức mới, y đức cách mạng. Tư tưởng của Người đã trở thành kim chỉ nam cho mọi hoạt động của ngành y tế nước ta.

3. Vận dụng tư tưởng của Hồ Chí Minh về y đức của người thầy thuốc Việt Nam hiện nay

Ngày 27/2/1955, Bác Hồ gửi thư cho Hội nghị cán bộ y tế. Vì ý nghĩa sâu sắc của bức thư này, năm 1985,

Bộ Y tế chọn ngày 27/2 là "Ngày Thầy thuốc Việt Nam". Cũng kể từ đó, ngày 27/2 đã trở thành ngày truyền thống của ngành Y tế. Thực hiện lời dạy của Bác Hồ đối với ngành y tế cách đây 68 năm, những năm qua, ngành y tế luôn thực hiện tốt lời dạy của Bác, nỗ lực nâng cao trình độ chuyên môn, phẩm chất của người thầy thuốc và vượt qua mọi khó khăn, vất vả để chăm sóc, bảo vệ và nâng cao sức khỏe nhân dân.

Trong năm 2022 ngành y tế có những kết quả hết sức ấn tượng, trong đó chiến dịch tiêm chủng vaccine phòng chống Covid-19 lớn nhất từ trước đến nay, đưa Việt Nam trở thành một trong những quốc gia "đi sau về trước", có tỉ lệ bao phủ và hiệu suất sử dụng vaccine cao. Ngoài việc kiểm soát hiệu quả dịch Covid-19, ngành y tế đã ứng phó hiệu quả với các dịch bệnh khác, không để "dịch chống dịch".

Ngành y tế đã đạt và vượt 3/3 chỉ tiêu kinh tế - xã hội chủ yếu được Quốc hội giao (số bác sĩ/10.000 dân, số giường bệnh/10.000 dân, tỉ lệ tham gia bảo hiểm y tế) và 13/16 chỉ tiêu cụ thể về y tế. Hoạt động khám, chữa bệnh thông thường hồi phục nhanh sau dịch bệnh Covid-19 và được triển khai hiệu quả; khám chữa bệnh từ xa, chuyển giao kỹ thuật cho tuyến dưới được tăng cường. Công tác an toàn thực phẩm được đẩy mạnh, nhất là trong dịp Tết Nguyên đán vừa qua (không xảy ra vụ việc ngộ độc thực phẩm nghiêm trọng).

Việt Nam được đánh giá ngày càng cao trên bản đồ y tế thế giới. Có nhiều chuyên gia, bác sĩ đầu ngành có trình độ, tay nghề cao, có uy tín tầm khu vực và quốc tế. Nhiều lĩnh vực y tế chuyên sâu, mũi nhọn của Việt Nam được thế giới đánh giá cao (phẫu thuật nội soi tuyến giáp, ghép tạng, can thiệp tim mạch, bấm huyết, châm cứu...) [4].

Hiện nay, đội ngũ thầy thuốc nước ta vẫn giữ được y đức và có y thuật cao, ngày đêm tận tụy vì sức khỏe của nhân dân. Đó là thắng lợi của những thầy thuốc Việt Nam trên mặt trận phòng chống, khống chế dịch bệnh mà gần đây nhất là những thành công trong việc phòng chống, kiểm soát, ngăn chặn sự lây lan của dịch bệnh Covid-19... Cùng với đó, nhiều kỹ thuật tiên tiến đã được áp dụng không chỉ ở tuyến bệnh viện Trung ương mà còn được phổ biến đến các bệnh viện tuyến cơ sở. Y tế Việt Nam đã điều trị có hiệu quả nhiều chứng bệnh nguy hiểm; tỷ suất trẻ em sơ sinh chết và số ca tai biến sản khoa đều giảm rõ rệt; riêng ngành ghép tạng đã đạt được nhiều

thành tựu đáng tự hào, sánh ngang với các nước tiên tiến... Đặc biệt, Việt Nam vừa thực hiện thành công ca ghép chi thể đầu tiên trên thế giới lấy từ người cho sống.

Vấn đề nâng cao đạo đức cách mạng cho cán bộ y tế đã được Đảng và Nhà nước, các ban ngành liên quan quan tâm sâu sắc. Dưới ánh sáng tư tưởng Hồ Chí Minh, chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách pháp luật của Nhà nước, ngành y tế qua các giai đoạn phát triển đã xây dựng nên một hệ thống quy tắc, chuẩn mực về y đức đầy đủ, toàn diện, phong phú, sâu sắc mang đậm tính nhân văn... Hầu hết cán bộ ngành y ở Việt Nam đều thực hiện tốt các chuẩn mực về y đức theo tư tưởng Hồ Chí Minh.

Tuy nhiên, bên cạnh mặt tích cực đó, đạo đức nghề nghiệp của một bộ phận cán bộ ngành y đang xuống cấp. Do tác động của đời sống kinh tế - xã hội, mặt trái nền kinh tế thị trường, nên y đức cũng phải trải qua những bước thăng trầm, thậm chí có lúc suy thoái, xuống cấp. Tình trạng suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, tệ tham nhũng, lãng phí, hư hỏng đang diễn ra trong một bộ phận không nhỏ cán bộ đảng viên và người thầy thuốc. Hiện tượng thiếu tinh thần trách nhiệm của cán bộ y tế khi làm nhiệm vụ, gây tác hại đến tính mạng, sức khỏe của người bệnh. Đặc biệt, có sự phân biệt đối xử với bệnh nhân, người có tiền thì được quan tâm, chăm sóc chu đáo tận tình, được kê thuốc tốt, còn người nghèo thì bị phân biệt đối xử, thờ ơ, không được quan tâm. Sự xuống cấp đạo đức ở một bộ phận không nhỏ người thầy thuốc đã ảnh hưởng tiêu cực đến công tác bảo vệ, chăm sóc sức khỏe cho nhân dân và sự phát triển của ngành y tế. Để đẩy lùi sự xuống cấp đạo đức trong ngành y, đội ngũ người thầy thuốc phải học tập, làm theo tư tưởng y đức Hồ Chí Minh. Họ cần phấn đấu trở thành người thầy thuốc đức độ, bao dung, yêu thương người bệnh như mẹ hiền. Đây là nhiệm vụ đặt ra hết sức vẻ vang nhưng cũng vô cùng khó khăn đối với cán bộ ngành y tế.

Để nâng cao hiệu quả vận dụng tư tưởng của Hồ Chí Minh về y đức, cán bộ y tế trong giai đoạn hiện nay cần phải tập trung ở những nội dung sau:

Thứ nhất, thường xuyên nâng cao đạo đức cách mạng của người thầy thuốc.

Đây vừa là định hướng vừa là yêu cầu nhiệm vụ ngành y. Bởi lẽ, đạo đức nói chung và y đức nói riêng

phải được xây dựng từng bước một cách tự giác thông qua quá trình hoạt động thực tiễn của mỗi con người. Đồng thời thường xuyên làm tốt công tác giáo dục nâng cao đạo đức, trách nhiệm nghề nghiệp của các y, bác sĩ là giải pháp quan trọng hàng đầu nhằm đảm bảo sự thống nhất giữa nâng cao ý thức và hành vi y đức cho người thầy thuốc hiện nay.

Thứ hai, xây dựng môi trường y đức thật sự trong sạch, lành mạnh, đi đôi với việc đấu tranh chống biểu hiện tiêu cực về y đức ở các bệnh viện hiện nay.

Đây vừa là định hướng vừa là giải pháp quan trọng để xây dựng ngành y thời kỳ mới và hoàn thiện nhân cách cho người thầy thuốc và y đức cách mạng cho họ theo tư tưởng Hồ Chí Minh.

Thứ ba, ngành y, các cấp ủy, tổ chức đảng cần làm tốt công tác quy hoạch, quản lý, đào tạo, sử dụng cán bộ; nâng cao đời sống vật chất, tinh thần cho người thầy thuốc, tạo động lực giúp cán bộ y, bác sĩ vươn lên tự tu dưỡng, rèn luyện nâng cao phẩm chất đạo đức cách mạng phấn đấu “vừa hồng, vừa chuyên”. Đại hội XIII của Đảng xác định: “Tăng cường đào tạo, đào tạo lại, luân phiên cán bộ y tế, chuyển giao kỹ thuật cho tuyến dưới” [1, tr.137].

4. Kết luận

Có thể nói rằng, tư tưởng Hồ Chí Minh về công tác y tế và sức khỏe là kim chỉ nam giúp Đảng ta xây dựng những quan điểm cơ bản có ý nghĩa định hướng cho sự phát triển một nền y học Việt Nam tiên tiến hiện đại. Tư tưởng về y đức của Người vẫn còn sống mãi và trở thành bài học quý báu, là ngọn đèn, soi đường chỉ lối cho những người làm công tác y tế nước ta. Ngày nay, người thầy thuốc Việt Nam cần phải học tập và làm theo tư tưởng của Hồ Chí Minh về y đức, cần phải rèn luyện, phấn đấu, tu dưỡng nhiều hơn nữa để xứng đáng với lời dạy của Người “Thầy thuốc phải như mẹ hiền”. □

Tài liệu tham khảo

1. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, t.II, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội.
2. Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, tập 5, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, H.2011.
3. Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, H.1995, t.4,5,7.
4. Tổng cục Thống kê, *Vượt 3 chỉ tiêu quan trọng, đạt 3 thành tựu nổi bật, ngành Y tế cần tập trung thực hiện 11 nhiệm vụ, giải pháp thời gian tới*; <https://www.gso.gov.vn/tin-tuc-khac/2023/02/vuot-3-chi-tieu-quan-trong-dat-3-thanh-tuu-noi-bat-nganh-y-te-can-tap-trung-thuc-hien-11-nhiem-vu-giai-phap-thoi-gian-toi/>.